

Nr 384.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 februari 1934 om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; given Stockholms slott den 15 november 1945.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

GUSTAF.

Gunnar Myrdal.

F ö r s l a g

till

L a g**angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 februari 1934 (nr 19)
om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande
till utlandet m. m.**

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 16 februari 1934 om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

1 §.

Har i — — — Konungen bestämmer.

I förordnande — — — skall fullgöras.

I fall — — — eller fordringar.

Har förordnande, som avses i första stycket, meddelats, äge Konungen, där det finnes erforderligt för vinnande av det med förordnandet avsedda ändamålet, tillika förordna, att myndighet, som Konungen bestämmer, må, om skälig anledning ej föreligger för underlåtenhet att fullgöra betalningsskyldighet, varom i nämnda stycke sägs, vid vite förelägga den betalningsskyldige att verkställa betalningen inom viss tid. Har anstånd med betalning medgivits, vare det ej hinder för föreläggande som nu sagts. Vid prövning av yrkande om utdömande av vite må jämväl fråga, huruvida vite bort föreläggas, komma under bedömande. Utdömt vite skall tillfalla kronan. Ej må vite förvandlas till frihetsstraff.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹ Senaste lydelse av 1 §, se 1940: 234.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 november 1945.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Myrdal, anmäler efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena samt cheferna för justitie- och finansdepartementen fråga om *ändring av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.* samt anför härvid följande.

Enligt 1 § första stycket lagen den 16 februari 1934 om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m., i det följande benämnd clearinglagen, må Konungen förordna, att den, som är betalningsskyldig för vara, härrörande från viss främmande stat, eller eljest är pliktig utgiva betalning för fordran, som tillkommer någon i den staten eller som från sådan fordringsägare övergått på annan, skall fullgöra betalningsskyldigheten på sätt, som närmare anges i paragrafen. Förutsättningar för att sådant förordnande skall kunna meddelas äro, att rätten att förfoga över betalningsmedel inskränkts i den främmande staten samt att förordnande prövas vara nödvändigt för vinnande av betalningsutjämnning (clearing). Innan förordnande meddelas, skola fullmäktige i riksbanken höras. I fråga om betalningssättet skiljes mellan å ena sidan det fall (a), att clearingavtal slutits med den främmande staten, och å andra sidan det fall (b), att clearingavtal ej finnes. I det förra fallet skall beloppet på villkor, som stadgas i avtalet, inbetalas i riksbanken eller i annan av Konungen angiven bank eller ock i särskild för ändamålet inrättad kassa. I senare fallet skall beloppet insättas i bank eller kassa som nyss angivits på s. k. spärrkonto, det vill säga räkning, varöver förfogande icke må ske i vidare mån än Konungen bestämmer. Enligt 1 § andra stycket äger Konungen i förordnande som nu sagts föreskriva, i vilket myntslag betalningen skall fullgöras. Slutligen stadgas i paragrafens tredje stycke, att Konungen i fall, som under b) avses, äger, i stället för att förordna om betalningsskyldighetens fullgörande i där stadgad ordning, föreskriva, att betalning må erläggas allenast med användande av visst eller vissa slag av betalningsmedel eller fordringar. Enligt 2 § första stycket äger Konungen i fall, då förordnande meddelas om insättning av me-

del å räkning, som avses i 1 § under b), tillika förordna, att borgenär, som har fordran hos någon i den främmande staten men på grund av där vidtagna valutarestriktioner ej kan erhålla betalning, skall äga utfå betalning av insatta medel. Såsom förutsättning härför gäller, att borgenären avstår så mycket av sin egen fordran, som svarar mot uppburet belopp, för clearing av fordringar, för vilkas gäldande insättningar skett. Enligt 2 § andra stycket, som tillkommit genom lag den 23 mars 1945, skall vad i första stycket är stadgat gälla i fråga om medel, som finnas insatta i bank eller kassa enligt vad i 1 § under a) sägs, därest förhållanden inträffat, som medföra, att clearingavtalet icke kan tillämpas för medlens användande. Där för tillsyn å efterlevnad av förordnande som nu angivits så finnes behövt, äger Konungen jämlikt 3 § stadga skyldighet att förete handelsböcker och därtill hörande handlingar. Därjämte äger Konungen befogenhet att jämväl i övrigt meddela erforderliga föreskrifter för verkställande av förordnande så ock till förhindrande av åtgärder, som äro ägnade att uppenbart motverka ett tillgodoseende av syftet med förordnandet.

Förordnanden jämlikt clearinglagen ha av Kungl. Maj:t meddelats i förhållande till ett antal länder, beträffande vilka betalningsöverenskommelser avslutats, bl. a. Tyska riket (kungörelse den 28 augusti 1934, nr 464; ändr. 1934 nr 510 och 549, 1940 nr 1022, 1942 nr 54 samt den 6 april 1945, nr 114). Vidare har med stöd av clearinglagen betalningsspärr upprättats i förhållande till vissa länder.

Enligt § 1 i nyssnämnda kungörelse den 28 augusti 1934 om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till Tyska riket skall den, som köpt tysk vara från någon i utlandet, fullgöra betalningsskyldigheten genom inbetalning av köpeskillingen hos svensk bank i svenskt myntslag. Därest någon, som förmedlat försäljning av tysk vara för någon i utlandet, är skyldig att till denne eller till annan redovisa betalning för varan, är även han pliktig att hos svensk bank i svenskt myntslag inbetala vad som skall redovisas. Genom inbetalning i enahanda ordning skall enligt § 2 fullgörande av betalningsskyldighet ske i vissa andra, i paragrafen närmare angivna fall. I § 2 a, vilket stadgande tillkommit genom kungörelsen den 6 april 1945, föreskrives, att därest någon på annan grund än i §§ 1 och 2 sägs är pliktig att utgiva betalning för fordran, som tillkommer någon i Tyska riket eller som från sådan fordringsägare övergått å annan, skall även sådan betalningsskyldighet fullgöras genom inbetalning hos svensk bank i svenskt myntslag. Vad som jämlikt kungörelsen inbetalats hos svensk bank skall enligt § 6 av banken insättas å ett för sådana inbetalningar avsett konto i riksbanken. Om inbetalning skall banken ofördröjligen lämna meddelande till clearingnämnden.

I skrivelse den 19 september 1945 har *clearingnämnden* hemställt, att till clearinglagen måtte fogas ett tillägg, enligt vilket Konungen ägde förordna, att den, som vore skyldig verkställa betalning till i lagen nämnd bank eller kassa, icke finge uppskjuta betalningen med mindre myndighet, som Konungen bestämde, prövade giltig anledning till uppskovet vara för handen.

Clearingnämnden har i framställningen framhållit, att genom stadgandet i 2 § andra stycket clearinglagen möjlighet skapats att anordna s. k. tvångs-clearing även i förhållande till stat, med vilken clearingavtal slutits. Sedan nämnden efter stadgandets tillkomst hos Kungl. Maj:t anmält, att såsom följd av de inom Tyskland rådande förhållandena det svensk-tyska clearingavtalet icke vidare tillämpades på sätt som enligt avtalet vore förutsatt, hade Kungl. Maj:t vidtagit vissa åtgärder som förberedelser till genomförande av fullständig tvångs-clearing i förhållande till Tyskland. Sålunda gällde bl. a. numera, efter införandet av stadgandet i § 2 a i kungörelsen om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till Tyska riket, att betalning av alla slags skulder till Tyskland utan undantag skulle fullgöras genom inbetalning i föreskriven ordning till nämnden. För befordrande av ett för Sverige gynnsamt resultat av tvångs-clearingen med den svensk-tyska clearingens slutliga avveckling som syfte funne nämnden det vara av största betydelse, att skulderna till Tyskland bleve i största möjliga omfattning och utan onödigt uppskov inbetalda till nämnden. Läget vore sådant, att även i bästa fall de medel, som på sådant sätt kunde insamlas av nämnden, bleve mycket otillräckliga för täckning av de tyska skulderna till Sverige. Det förekomme i stor utsträckning uppskov med inbetalningar av svenska skulder till Tyskland. Uppskoven vore stundom påverkade av förhoppningar om vinst genom framtida devalvering av den tyska valutan. Framför allt och ej minst i fråga om de i Sverige verksamma tyska dotterbolagen torde underlåtenheten att betala vara föranledd av gäldenärernas vilja att tillmötesgå de tyska borgenärernas önskan att alltjämt behålla sina fordringar i Sverige. Clearinglagen gäve icke stöd för föreskrift, att betalningsskyldighet i förhållande till främmande stat skulle fullgöras inom viss tid eller på clearingnämndens anfordran. I valutaförordningen den 25 februari 1940 finnes emellertid en bestämmelse med innebörd i nu antydd riktning. I förordningens 13 § stadgades nämligen, att här i riket bosatt person, som ådragit sig betalningsskyldighet gentemot utlandet, ej finge uppskjuta betalningen eller träffa avtal om betalning annorledes än med vanliga betalningsmedel med mindre det följde av handelsbruk eller annan sedvänja eller eljest betingades av omständigheterna. Efter samråd med valutakontoret hade nämnden, under åberopande av nämnda stadgande, anmanat dem, som nämnden vederligt häftade i skuld i förhållande till Tyskland, att utan uppskov betala sina skulder. Resultatet hade emellertid blivit ganska dåligt. Enligt nämndens uppfattning kunde det näppeligen antagas, att stadgandet skulle visa sig i tillräcklig mån användbart vid försök att fullfölja nämndens indrivningsåtgärder. Ett stadgande med den innebörd, som nämnden föresloge, syntes därför vara erforderligt. Ehuru stadgandet möjligen kunde anses betänkligt ur den synpunkten, att därigenom det allmänna domstolsförfarandet i visst hänseende skulle bliva ersatt med i särskild ordning träffade avgöranden, torde dock de utomordentliga förhållanden, som rådde, få anses vara tillräcklig motivering för detsamma. Nämnden föresloge, att befogenheten att pröva, huruvida en av gäldenär åberopad anledning till betalningsupp-

skov skulle anses giltig, borde överlämnas till flyktkapitalbyrån, som skulle ha att fatta beslut i frågan. Beträffande tysk egendom, varom det föreliggande spörsmålet närmast rörde sig, vore byråns möjligheter att i olika avseenden ingripa redan omfattande.

Över clearingnämndens framställning ha efter remiss yttranden avgivits av fullmäktige i riksbanken och flyktkapitalbyrån.

Riksbanksfullmäktige ha i sitt yttrande förklarat, att fullmäktige funne det ur principiella synpunkter ingiva betänkligheter att införa en lagstiftning av den art, som föreslagits av clearingnämnden. Clearingförfarandet hade nämligen hittills betraktats som ett rent betalningstekniskt arrangemang. Det hade däremot ansetts ligga utanför det svenska clearingorganets arbetsområde att påtaga sig sådana uppgifter av bankmässig art som exempelvis inkassering av utestående fordringar. Med hänsyn till de särskilda omständigheter, som numera föreläge beträffande de finansiella förhållandena gentemot Tyskland, ville fullmäktige dock icke motsätta sig den av nämnden föreslagna lagstiftningen. Det syntes emellertid önskvärt, att lagstiftningsåtgärderna utformades på sådant sätt, att det klart framginge, att de vore betingade av och toge sikte på det speciella läge, som rådde med avseende på förhållandena gentemot Tyskland.

I *flyktkapitalbyråns* yttrande har bl. a. anförts följande.

I likhet med clearingnämnden finner flyktkapitalbyrån det vara av betydelse att skulder till i Tyskland bosatta eller domicilierade borgenärer i största möjliga omfattning och utan onödigt uppskov bliva betalade till clearingnämnden samt att möjlighet skapas att framtvunga sådan betalning. Härigenom befordras ett för Sverige gynnsamt resultat av tvångsclearingen i förhållande till Tyskland. De betänkligheter, som ur olika synpunkter kunna möta mot att utbygga clearinglagstiftningen med stadganden som syfta till en tvångsindrivning, synas med hänsyn till nu rådande utomordentliga förhållanden icke böra tillmätas någon avgörande betydelse, såvitt gäller skulder i förhållande till Tyskland. Flyktkapitalbyrån finner sig därför, såvitt gäller skulder i förhållande till Tyskland, böra tillstyrka lagstiftning i det av clearingnämnden avsedda syftet.

Hur lagstiftningen bör utformas för vinnande av detta syfte synes böra bliva föremål för ingående överväganden. Den av clearingnämnden föreslagna lagstiftningen vållar, såsom clearingnämnden ock anført, vissa betänkligheter. Den innebär nämligen att en administrativ myndighet skulle givas befogenhet att träffa avgöranden, varigenom betalning av en på privaträttslig grund uppkommen skuld skulle — kanske mot borgenärens önskan — kunna framtvingas. Mot dessa betänkligheter kunna anföras rådande utomordentliga förhållanden. Å andra sidan kan det möjligen finnas anledning att befara, att genom lagstiftning utformad på det av clearingnämnden föreslagna sättet syftet med densamma icke kommer att uppnås i avsedd utsträckning. Det kan komma att inträffa, att gäldenär i mål om ansvar för överträdelse av det föreslagna förbudet genom obefogade invändningar på grund av bevisbördans fördelning i brottmål frias från ansvar, varav torde följa att skulden ej heller kommer att betalas.

Clearingnämnden har föreslagit att flyktkapitalbyrån skulle tilläggas befogenheten att avgöra, huruvida av gäldenär åberopad anledning till uppskov med fullgörande av betalningsskyldighet bör anses vara av giltig beskaffenhet. Detta torde i varje fall allenast böra komma i fråga om lag-

stiftningen begränsas till att avse skulder i förhållande till Tyskland. Även om så sker, synes det tveksamt om icke clearingnämnden åtminstone i de flesta fallen är den myndighet, som har den lämpligaste organisationen och den största erfarenheten att avgöra sådana frågor. Flykttkapitalbyrån torde i huvudsak endast beträffande gäldenärer, beträffande vilka bestämmande tyskt inflytande gjort sig gällande, t. ex. dotterbolag till tyskt rättssubjekt, kunna tänkas i en del fall anlägga andra synpunkter än clearingnämnden eller äga tillförlitligare kännedom om omständigheter som böra inverka på frågans avgörande. Därest clearingnämnden blir beslutande organ, torde böra föreskrivas, att clearingnämnden skall inhämta flykttkapitalbyråns yttrande, då med hänsyn till gäldenärens beroende av tyska medborgare eller juridiska personer eller eljest anledning att inhämta sådant yttrande synes föreligga. Skulle beslutanderätten anses böra anförtros flykttkapitalbyrån, torde böra föreskrivas, att clearingnämnden vid hänskjutandet av frågan till flykttkapitalbyrån skall avgiva eget yttrande.

I en inom flykttkapitalbyrån upprättad promemoria, som fogats vid byråns yttrande, har bl. a. framhållits, att det syntes ur många synpunkter betänkligt att straffbelägga underlåtenhet att gälda skuld, varjämte beträffande den prövning av åberopad anledning till betalningsuppskov, som enligt clearingnämndens förslag skulle komma att äga rum, anförts följande.

Det av clearingnämnden föreslagna stadgandet anger icke närmare vilka anledningar till uppskov som må anses giltiga. Med hänsyn till de varierande anledningar som kunna tänkas torde detta vara ändamålsenligt. Vid prövningen av invändningar om anledning till uppskov torde bland annat dels böra beaktas vikten av att icke genom stränga krav på inbetalning äventyra att fordringsbeloppet till någon del icke kan utfås dels ock hänsyn böra tagas till de allmänna svenska intressen som böra föranleda att gäldenär ej hindras fortsätta bedrivna rörelse. Sålunda synes anstånd böra beviljas då gäldenär har likviditetssvårigheter som skäligen kunna antagas upphöra om ineliggande lager kunna säljas i vanlig ordning medan eventuell snabbrealisation icke skulle giva motsvarande valuta för lagret. Vidare skulle anstånd kunna beviljas gäldenär, som visserligen skulle kunna betala sin skuld men som därvid skulle få sitt rörelsekapital så minskat att en rörelsegren sysselsättande en stor personal måste inskränkas eller nedläggas.

Såsom uttalats av clearingnämnden och flykttkapitalbyrån skulle en gynnsam utveckling av tvångsclearingen mot Tyskland befordras, om skulder till Tyskland bleve betalade till clearingnämnden utan onödigt uppskov och i största möjliga omfattning. Av olika anledningar, vilka huvudsakligen ha samband med de rådande förhållandena i Tyskland, uppskjuta emellertid gäldenärer i Sverige i stor utsträckning betalningen av dessa skulder. De ansträngningar, som hittills gjorts för att förmå gäldenärerna att betala, ha lämnat dåligt resultat. Ett försök att fullfölja dessa ansträngningar med hjälp av valutaförordningens bestämmelser torde, såsom ock clearingnämnden antytt, komma att visa sig utsiktslöst. Med hänsyn härtill finner jag det vara av vikt, att clearinglagstiftningen kompletteras med stadganden, som möjliggöra tvångsindrivning. Till följd av de ovissa och oroliga förhållanden, som nu råda i ett flertal stater, böra åtgärderna därvid icke begränsas så, att lagstiftningen kan tillämpas allenast på Tyskland.

*Departements-
chefen.*

Enligt clearingnämndens förslag skulle till clearinglagen fogas ett tillägg, enligt vilket Konungen ägde förordna att den, som vore skyldig verkställa betalning till i lagen nämnd bank eller kassa, icke finge uppskjuta betalningen med mindre myndighet, som Konungen bestämde, prövade giltig anledning till uppskovet vara för handen. Under antagande att i clearingnämndens framställning avsetts, att överträdelse av förbudet att uppskjuta betalning skulle vara förenad med straffpåföljd, må erinras om uttalandet i flyktkapitalbyråns promemoria om det betänkliga i att straffbelägga underlåtenhet att gälda skuld. En sådan anordning synes därför böra undvikas. En annan möjlighet är att såsom påföljd för gäldenär, som uppskjuter betalning, använda vite i stället för straff. Att den ifrågasatta tvångsindrivningen underbygges genom ett vitesförfarande, torde vara mindre ägnat att ingiva betänkligheter. Därest i det föreslagna tillägget till clearinglagen uttryckligen anges, att vitesföreläggande skall komma till användning vid dröjsmål med betalning, är det själfallet uteslutet att vid utfärdande av tillämpningsföreskrifter i administrativ ordning meddela bestämmelser om straffpåföljd.

Ett vitesförfarande i enlighet med det av mig nu angivna bör lämpligen anordnas på i huvudsak följande sätt. Myndighet, som Konungen bestämmer, bör erhålla befogenhet att vid vite föreskriva gäldenär skyldighet att inom viss tid betala skuld av här avsett slag. Clearingnämnden synes vara den myndighet, som har de bästa förutsättningarna att bedöma hithörande spörsmål. Därest gäldenären i samband med de förhandlingar, som i regel torde komma att föregå myndighetens beslut, åberopar en eller annan anledning till uppskov, har myndigheten, innan föreläggande meddelas, att pröva huruvida anledningen kan anses giltig. Om så skulle befinnas vara fallet, bör myndigheten giva gäldenären nödigt rådrom eller underlåta att meddela föreläggande. Vid prövning som nu sagts synas sådana synpunkter, som i flyktkapitalbyråns promemoria anförts i förevarande hänseende, böra vinna beaktande. Då fråga är om gäldenär, som står under bestämmande tyskt inflytande, exempelvis dotterbolag till tyskt rättssubjekt, bör den beslutande myndigheten inhämta yttrande från flyktkapitalbyrån. Om gäldenär icke fullgör betalningsskyldighet inom den föreskrivna tiden, kan myndigheten hos allmän åklagare påkalla åtgärd för vitets utdömande vid domstol. Därvid bör domstolen ha möjlighet att pröva om en av gäldenär åberopad anledning till betalningsuppskov må anses giltig.

Den ändring av clearinglagen som erfordras för genomförande av en tvångsindrivning som den nu angivna kan lämpligen vidtagas genom att till 1 § fogas ett fjärde stycke av innehåll, att därest förordnande, som avses i första stycket, meddelats, Konungen äger, om det finnes erforderligt för vinnande av det med förordnandet avsedda ändamålet, tillika förordna, att myndighet, som Konungen bestämmer, må förelägga den, som har att fullgöra betalningsskyldighet på sätt i nämnda stycke sägs, vid vite att, om giltig anledning till uppskov ej föreligger, verkställa betalningen inom viss tid. Det nya stycket bör vidare innehålla, att vite, som ådömes på grund av nyss nämnt föreläggande, skall tillfalla kronan ävensom att vite ej må förvandlas till frihetsstraff.

Den sålunda förordade lagändringen synes böra träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I överensstämmelse med vad nu anförts har inom handelsdepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.*

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

B. G. Gilmark.

F ö r s l a g

till

L a g

**angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 februari 1934 (nr 19)
om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande
till utlandet m. m.**

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 16 februari 1934 om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.¹ skall er- hålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Har i — — — Konungen bestämmer.

I förordnande — — — skall fullgöras.

I fall — — — eller fordringar.

Har förordnande, som avses i första stycket, meddelats, äge Konungen, om det finnes erforderligt för vinnande av det med förordnandet avsedda ändamålet, tillika förordna, att myndighet, som Konungen bestämmer, må förelägga den, som har att fullgöra betalningsskyldighet på sätt i nämnda stycke sägs, vid vite att, om giltig anledning till uppskov ej föreligger, verkställa betalningen inom viss tid. Vite, som ådömes på grund av sådant föreläggande, skall tillfalla kronan. Vite må ej förvandlas till frihetsstraff.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹ Senaste lydelse av 1 §, se 1940: 234.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 15 november 1945.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 9 november 1945 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 2 november 1945, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet fördragits av t. f. assessorn F. G. H. Öhman.

Förslaget föranledde följande yttranden.

Regeringsrådet *Kellberg* samt justitieråden *Guldberg* och *Santesson*:

Såsom under den förberedande utredningen framhållits, är den föreslagna lagstiftningen ägnad att ingiva vissa betänkligheter. Uppgifter av den art, varom här är fråga, ha hittills ansetts ligga utanför clearingens område, och även om underlåtenhet att infria skuld enligt förslaget icke omedelbart straffbelägges, skall betalningsskyldighetens fullgörande kunna framtvingas på ett sätt, som icke plägar användas i dylika fall. Dessa betänkligheter måste emellertid vägas mot behovet av att vissa skulder till utländska borgenärer inbetalas enligt clearinglagen snarast möjligt och i största möjliga omfattning. Det gäller att få clearingförfarandet att fungera trots de utomordentliga förhållanden, som numera inträtt; att detta syfte ernås är av vikt ur allmän synpunkt. Den omständigheten, att förslaget ter sig som ett ändamålsenligt och jämförelsevis enkelt medel att främja den genom clearingens skapade betalningstekniska anordningen, är ägnad att minska de principiella betänkligheter, som förut antytts. Det måste också förutsättas, att den myndighet, som enligt Kungl. Maj:ts förordnande skall äga att meddela vitesföreläggande, med tillbörlig varsamhet kommer att utöva denna befogenhet. Med hänsyn härtill synes förslaget kunna läggas till grund för lagstiftning i ämnet.

Vad angår förslaget utformning kunna de valda ordalagen giva anledning till den tolkningen, att på förenämnda myndighet skall ankomma att fastställa fordringens existens men att prövningen, huruvida anledning föreligger att uppskjuta betalningen, skall ske i efterhand, d. v. s. först om det vid domstol blir fråga om att utdöma förelagt vite. Sådan prövning skall emellertid, såsom jämväl understrukits av föredragande departementschefen, äga rum redan hos den vitesföreläggande myndigheten, och till klargörande härav synes en jämkning böra företagas i lagtexten. För att utmärka, att domstol, då den har att pröva yrkande om utdömande av förelagt vite, jämväl må ingå i bedömande av förutsättningarna för vitesföreläggandet, synes det lämpligt att upptaga uttrycklig föreskrift härom (jfr 144 § 3 mom. 1928 års taxeringsförordning).

Vitesföreläggande skall uppenbarligen icke användas mot gäldenär, som saknar betalningsförmåga. Enligt motiveringen kunna även likviditetssvårigheter och liknande omständigheter medföra, att föreläggande ej meddelas. Beträffande sådana omständigheter, som nu nämnts, kan dock icke sägas, att de utgöra giltig anledning till uppskov. Det är följaktligen nödvändigt att använda ett uttryck, som bättre karakteriserar de fall, då vitesföreläggande ej skall ifrågakomma. Med hänsyn till de skiftande situationer, som kunna komma i betraktande, möta svårigheter att finna en gemensam formel, men en lämpligare avfattning skulle erhållas, om såsom förutsättning för beslutet angives, att det ej föreligger skälig anledning för underlåtenhet att fullgöra betalningsskyldighet, varom i förevarande paragrafs första stycke sägs.

Särskilt beaktande kräver emellertid ett fall, i vilket efter ordalagen — såväl de i förslaget använda som de nu förordade — vitesföreläggande skulle vara uteslutet, oaktat behov därav kan föreligga. Den föreslagna lagändringen har föranletts av att gäldenärer av olika anledningar, som stå i samband med utomlands rådande förhållanden, uppskjuta betalningen av förfallna skulder. Till försvar för sådant uppskov läres ej sällan kunna åberopas, att anstånd med gäldens betalning medgivits. Är anståndet betingat endast av de exceptionella förhållandena, bör detsamma icke vara hinder för vitesföreläggande; i annat fall riskeras syftet med det föreliggande förslaget. Eftersom ett dylikt anstånd enligt vanligt språkbruk innebär skälig anledning för underlåtenhet att infria skulden, erfordras en bestämmelse, enligt vilken anståndet kan lämnas utan avseende. Sålunda kan stadgas, att anstånd ej skall vara hinder för vitesföreläggande. Även om stadgandet får denna allmänna innebörd, är den beslutande myndigheten oförhindrad och enligt lagens mening förpliktad att avstå från åtgärd, då anståndet framstår såsom ett normalt led i affärsförhållandet mellan borgenär och gäldenär.

Justitierådet *Ekberg*:

Det är, såsom under den förberedande utredningen till ifrågavarande lagförslag erinrats, förenat med betänkligheter att utbygga clearingförfarandet, som till sin natur är en betalningsteknisk anordning, med tvångsåtgärder av

sådan beskaffenhet som nu föreslås. Anses lagstiftningen det oaktat på grund av de utomordentliga förhållanden, som förorsakats av kriget, höra komma till stånd, bör det i allt fall tagas under öfvervägande, huruvida utformningen icke kan ske på ett sätt, som ur principiell synpunkt är mindre stötande än den tilltänkta anordningen med vitesföreläggande, utfärdad av clearingnämnden, och som bättre tillgodoser de av lagstiftningen berörda enskilda medborgarnas rätt. De principiella betänkligheter, som möta mot att straffbelägga underlåtenhet att betala skuld, gälla nämligen i stort sett jämväl be-
träffande användningen av vite som tvångsmedel för gälds erläggande. Även ur andra synpunkter kunna anmärkningar riktas mot förslaget. Meningen torde vara, att när talan om vites utdömande väckes vid domstol, den tilltalade skall kunna draga under domstolens prövning frågan, huruvida de i lagen uppställda förutsättningarna för föreläggandets meddelande föreligga. Härvid kunna uppkomma sådana spörsmål som huruvida skuldförhållande mot utlänning föreligger, huruvida den tilltalade kan åberopa kvittningsskylldigheten eller huruvida han haft giltig anledning till uppskov med betalningen. Det är icke lämpligt, att dylika frågor, som äro av grundläggande betydelse för vitesföreläggandet, skola rättsligt prövas först på detta sena skede av förfarandet, och det är mycket otillfredsställande, att de skola handläggas i den ordning, som är stadgad för brottmål. Den, som önskar erhålla ett rättsligt avgörande i sådant ämne, bör icke utsättas för det obehag, som är förenat med allmänt åtal för en försummelse. Det kan befaras, att detta obehag under vissa förhållanden ter sig så betydande för honom, att han, oaktat han kan förebringa goda skäl för oriktigheten av föreläggandet, föredrager att inbetala det fordrade beloppet.

Nu antydda olägenheter kunna undvikas, om föreliggande lagstiftningsfråga löses på annat sätt än som skett i det remitterade förslaget. Den naturligaste lösningen är, att clearingnämnden erhåller befogenhet att, om någon, som anses betalningsskyldig, ej på anmaning inbetalar sin skuld till clearing, utsöka beloppet i vanlig ordning vid domstol. Det kan antagas, att enbart hot om rättegång kommer att i flertalet fall visa sig vara tillräckligt påtryckningsmedel och att nämnden således endast undantagsvis behöver anlita rättegång för skuldens indrivande. Anses likväl denna lösning vara mindre lämplig på grund av ärendenas brådskande beskaffenhet, kan för prövning, huruvida skyldighet att inbetala beloppet föreligger, efter mönster av restitutionsnämnden inrättas en särskild nämnd, vars beslut får gå i verkställighet på samma sätt som domstols laga kraft ägande dom. Även andra möjligheter att lösa denna lagstiftningsfråga förefinnas. En tänkbar lösning innebär i huvudsak följande: Clearingnämnden får befogenhet att, om fordran är klar och förfallen samt skälig anledning till uppskov ej föreligger, giva den betalningsskyldige föreläggande att inom viss tid verkställa inbetalningen vid äventyr, att utmätning för gälden må äga rum. Dylikt föreläggande må verkställas såsom laga kraft ägande dom. Förmenar den, som erhållit föreläggande, att sådant icke bort meddelas honom, bör han äga att inom viss kort tid, exempelvis två veckor, efter det han erhöi del av föreläggandet, anhängig-

göra klander mot beslutet antingen efter stämning vid domstol eller, om den vanliga domstolsordningen anses vara för tidsödande, inför en särskild nämnd, vid vars beslut bör förbli. Domstolen eller den särskilda nämnden bör kunna, om skäl därtill föreligga, förordna om inhibition i avvaktan på sakens slutliga prövning. Mot clearingnämndens beslut i fråga, som nu sagts, må klagan ej föras i annan ordning.

Vidkommande utformningen i övrigt av det remitterade förslaget instämmer jag i huvudsak med lagrådets flesta ledamöter.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 november 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Myrdal, anmäler efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena samt cheferna för justitie- och finansdepartementen lagrådets denna dag avgivna utlåtande över det till lagrådet den 2 november 1945 remitterade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.*

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden följande.

Lagrådets samtliga ledamöter ha erinrat om att den föreslagna lagstiftningen, såsom under den förberedande utredningen framhållits, är ägnad att ingiva betänkligheter. Tre ledamöter ha likväl på anförda skäl ansett, att förslaget kunde läggas till grund för lagstiftning i ämnet. En ledamot har uttalat, att det borde tagas under övervägande, huruvida utformningen icke kunde ske på annat sätt. Vad denne ledamot anført finner jag dock icke innefatta anledning att frångå den av mig hävdade uppfattningen om lagstiftningens sakliga innehåll.

Vidare har lagrådet hemställt, att vissa förtydligande ändringar måtte vidtagas i det remitterade förslaget. Vad lagrådet härom anført torde böra beaktas. Förslaget har därför omarbetats i enlighet med lagrådets hemställan, därvid jämväl några ändringar av rent redaktionell natur verkstälts.

Föredraganden hemställer, att det sålunda ändrade lagförslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lennart Kihlstrand.